

A zərbaycan müstəqilliyini bərpa etdiğinden sonra respublikamız Avropana və dünya birliyinə integrasiya edərək beynəlxalq aləmdə mövqelərini daha da möhkəmləndirdi. Müstəqil dövlətimiz beynəlxalq münasibətlər sisteminin feal üzvlərindən birinə çevrilib. Azərbaycan hüquqi, demokratik və sivil dövlət prinsiplərini uğurla həyata keçirən ölkə kimi beynəlxalq aləmdə tanınıb. Dünyanın inkişaf etmiş dövlətlərinin Azərbaycanla hərtərəfli əməkdaşlığına maraq artmış, iri infrastruktur layihələrin həyata keçirilməsində ölkəmizin zəngin təcrübəsi beynəlxalq aləmdə örnək olmuşdur. Qazandığımız bütün nailiyyətlərin, uğurların əsası Ümummilli Lider, dünya şöhrətli siyasi xadim Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub. Azərbaycanın müstəqilliyinin əbədiyyətə çevriləməsi, dünya birliyində özünəməxsus layiqli yer tutması, sürətli iqtisadi inkişaf yoluna qədəm qoyması məhz Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

1969-cu il iyulun 14-də Ulu Öndər Heydər Əliyev respublikaya rəhbər seçilən gündən Azərbaycanın həyatında keyfiyyətə yeri merhələ başlandı. Ulu Öndərin hakimiyyətə gəlisi ilə dövlət idarəciliyində yeni iş metodu, yeni nəfəs, ab-hava yarandı. Respublikani ağır vəziyyətdən xilas etməyin və tərəqqinin yolunu milli birlikde görən qüdrətli Şəxsiyyət buna nail olaraq geniş planlarıni tədricən həyata keçirməye başladı. İlk növbədə xalqı düşündürən, narahat edən problemləri böyük əzmlə, inadla aradan qaldırdı, respublikanın tərəqqisi namine əlde edilməsi mümkün olmayan nailiyyətləri gerçəkləşdirdi. Ümummilli Liderin siyasi zəkasının məhsulu olan qüdrətli Azərbaycanda müasir, demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu sisteminin formallaşmasına nail olunub. Ulu Öndər ilk növbədə elm, təhsil, mədəniyyət, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və inkişaf etdirilməsindən başladı. Çünkü hər bir müvəffəqiyətə düşünülmüş siyasetle, savadla, bilikle, elmle nail olmaq mümkün idi. O, kadrların seçiləb-yləşdirilməsi, işgüzar, bacarıqlı, idarəetmədə təcrübəsi olan insanları irəli çəkmekle Azərbaycanın bütün sahələr üzrə inkişafının tərəqqisinin əsasını qoydu. Azərbaycan cəmiyyətinin yenidən qurulması sahəsində geniş miqyaslı işlər həyata keçirməye başlayan böyük tarixi Şəxsiyyət tezliklə Azərbaycan Respublikasını keçmiş ittifaqın qabaqcıl respublikaları cərgesinə çıxardı. Əsas sosial-iqtisadi göstəricilərinə görə Azərbaycan əksər respublikaları geridə qoydu. Heydər Əliyevin hakimiyyətdə olduğu dövrədə gələcək müstəqil Azərbaycanın iqtisadi, sosial, elmi-texniki potensialının hazırlanması böyük uzaqgörənliliklə həyata keçirildi. Ulu Öndərin xalqına, Vətənəne bağlılığı sovet dövründə də özünü bürüze verdi. Belə çətin bir vaxtda Azərbaycan milli təfəkkürünü qoruyub saxladı.

AQRAR RESPUBLİKADAN INKİŞAF ETMİŞ SƏNAYE RESPUBLİKASINA ÇEVİRİLDİ

Böyük Şəxsiyyət bütün varlığı ilə sevdidiyti Azərbaycanı, xalqını, onun dövlətçilik tarixini çox çətin sınaq və imtahanlardan çıxarıb. Ulu Öndər Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinə rəhbərlik etdiyi dövr ərzində respublikanı geridə qalmış və yalnız xammal mənbəyi sayılan aqrar respublikadan inkişaf etmiş sənaye respublikasına çevirməyə müvəffəq olub. Kənd təsərrüfatının və sənayenin, iqtisadiyyatın digər sahələrinin inkişafında, sosial məsələlərin həllində və əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasında böyük irəliliyiş əldə edilib. Daha yana uzaqgörənliliklə, dərindən ölçüb-biçərək ölkənin uzunmüddətli, dinamik və hərtərəfli inkişafını təmin edən kompleks inkişaf proqramları hazırlanıb və dərhal onların ic-

Ulu Öndər Heydər Əliyev və azərbaycanlıq məfkurəsi

rasına başlanıldı. Böyük Siyasetçi iqtisadiyyat, o cümlədən, kənd təsərrüfatı və mədəniyyətin müxtəlif sahələrində vətənin, xalqının inkişafı üçün zəruri olan ən vacib məsələlər barədə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Siyasi Bürosu, Mərkəzi Komitənin plenumları, Kommunist Partiyasının qurultayları səviyyəsində əlverişli qərarlar qəbul edilməsinə nail olur. Azərbaycanı özü-özünü təmin edə bilən, müstəqil yaşamağa qadir olan və elmi-texniki cəhətdən yüksək tərəqqi etmiş bir ölkəyə çevirmek yolunda qətiyyətlə, yorulmadan çalışırı. Qısa bir zaman məsafəsində bütövlükdə, respublika ərazisində yüzlərə zavod, fabrik və istehsalat sahələri yaradıldı. 213 iri sənaye müəssisəsi işə salındı.

AZƏRBAYCAN DİLİ TARİXİN MÜXTƏLİF DÖNƏMLƏRİNDƏ

Unudulmaz dahi şəxsiyyət, böyük dövlət xadımı Heydər Əliyevin hələ sovetlər dönmədə - 60-ci illərin sonlarından başlayaraq davamlı şəkildə həyata keçirdiyi milli dil siyaseti - Azərbaycan dilinin dövlət dili statusunu qazanması və qanunvericilikdə təsbit olunması, dilin tətbiqi dairəsinin genişlənməsi, saflığı və zənginliyinin qorunmasına dair müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycanda milli azadlıq ruhunun yüksəlmişinə, milli özüneqayış və özünədərkələ ya-naşı, milli edəbiyyatın mənə, mahiyyət və məzmun çalarlarının yenilənməsinə, ədəbi-bədii fikir arealının genişlənməsinə böyük imkanlar yaratdı. Hər hansı bir dilin dövlət statusu alması, şübhəsiz ki, hər bir dövlətin bir dövlət kimi formallaşması ilə bilavasitə bağlıdır. Azərbaycan xalqının tarixində Azərbaycan dili XVI əsrər Səfəvilər hakimiyyəti dövründə dövlət dili səviyyəsinə qalxa da, milli dövlətçiliyin itirilmesi nəticəsində həmin ənənə uzun müddət qırılmışdır. Yalnız 1918-ci ilde Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ilə Azərbaycan dilinin genis tətbiq olunması yolunda böyük imkanlar açıldı. Bu sahədə bəzi addımlar atılısa da, gənc respublikanın ömrünün qısa olmasi Azərbaycan dilinin cəmiyyətdə dövlət dili kimi mövqelərinin tam bərqrər edilməsinə imkan vermedi.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya quruluşunun tarixi əsasən SSRİ-nin tərkibində olduğu dövrə təsadüf olunur. Azərbaycanın ilk Konstitusiyası 1921-ci ilin mayın 19-da, SSRİ Konstitusiyasına uyğunlaşdırılmış yeni redaksiyası isə 1925-ci il martın 14-də qəbul olunub. 1927-ci il martın 26-da V Ümumazərbaycan Sovetlər Qurultayında Azərbaycan SSR-in növbəti Konstitusiyası təsdiq edilib. 1936-ci

xalq müzakirəsinin yekunlarına həsr olunmuş VII sessiyasında məruzə ilə çıxış edən Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin təklifi ilə 73-cü maddə aşağıdakı redaksiyada təklif olunmuşdur: "Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir". Azərbaycan dilinə dövlət dili statusunun verilməsi Heydər Əliyevin xalq qarşısında ən böyük tarixi xidmetlərindən biri idi və Ümummilli liderimiz bununla gələcək müstəqil dövlətçiliyin milli rəmzlərindən birini məhərətlə qorumuş oldu.

MÜTƏRƏQQİ KONSTITUSİYAMIZ

Müstəqilliyimizi bərpa etdiğinden sonra Ulu Öndərin Azərbaycan dövlətçiliyi qarşısında tarixi xidmetlərindən biri də dövlət quruculuğunun hüquqi bazasının yaradılması oldu. Belə ki, 1995-ci ilde qəbul olunmuş Konstitusiya Azərbaycan Respublikasının dövlət quruculuğunun əsaslarını formalasdırı. Dahi Önder Heydər Əliyevin müəllifliyi ilə hazırlanmış və ümumxalq səsvermesi neticəsində qəbul olunmuş bu ali Sənəd müstəqil Azərbaycan Konstitusiyası kimi tarixe yazıldı. Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin, bilavasitə təşəbbüs və müəllifliyi ilə hazırlanmış ilk milli Konstitusiya çağdaş dünyadan ən mütərəqqi konstitusiyalarından biri olmaqla, suveren dövlətçilik tariximizde yeni mərhələ açdı, dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat və ictimai-siyasi həyatda dinamik inkişafa güclü təkan verdi. 1995-ci il noyabrın 12-də Azərbaycan xalqı çoxəsrlilik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək, ümumxalq səsvermesi - referendum yolu ilə özünün ilk milli Konstitusiyasını qəbul edərək, Ana Qanunuzda qanunçuluğu ideya və dəyərlər sistemi kimi təsbit etmiş oldu. Qeyd edək ki, Milli Məclisin 1995-ci il 2 may tarixli qərarı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sədrliyi ilə yeni Konstitusiya layihəsini hazırlayan Komissiyanın tərkibi təsdiq olundu. Yeni Konstitusiya layihəsini hazırlayan Komissiyanın ilk icası 1995-ci il iyulun 5-də keçirildi. Həmin iclasda çıxış edən Ulu Öndər Heydər Əliyev qeyd edib ki, müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiya layihəsinin hazırlanması olduqca mühüm bir tarixi hadisədir: "Konstitusiya yaratmaq üçün şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, amma eyni zamanda ümumbehəri dəyərlərdən, dünyadan demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik". Konstitusiyanın qəbulundan sonra ölkəmizdə hüquqi dövlət quruculuğu və insan haqlarının təminini sahəsində əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verdi. 1996-ci il fevralın 6-da Ulu Öndər Heydər Əliyevin Sərəncamı ilə noyabrın 12-i Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Günü elan edildi. Hər il 12 noyabr - Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul olunduğu gün ölkəmizdə rəsmi dövlət bayramı kimi qeyd olunur.

İlk dəfə olaraq ölkəmizin Konstitusiya tərixinde "xalq hakimiyyəti" və "demokratiya" terminləri mehz Azərbaycan SSR-in 1978-ci il Konstitusiyasında qəbul olunmuşdur. "Azərbaycan SSR-de bütün hakimiyyət xalqa məxsusdur" ifadəsi burada yer almışdır. Həmin Konstitusiyanın digər maddəsində isə deyilir ki, sovet dövlətinin təşkil və fəaliyyəti demokratik mərkəziyyət prinsipinə: aşağıdan yuxarıyadək bütün dövlət hakimiyyəti orqanlarının seçkili olması, onların xalqa hesabat verməsi, yuxarı orqanların qərarlarının aşağı orqanlar üçün məcburi olması prinsipinə uyğun surətdə qurulur. 1978-ci ilde qəbul edilən yeni Konstitusiyada dil məsəlesi əsas prinsiplərdən olmuşdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, 1956-ci ilə qədər qəbul edilmiş Konstitusiyalarda, ümumiyyətlə, dövlət dili haqqında heç bir maddə olmamışdır. Yalnız 1956-ci ilde Azərbaycan SSR Ali Sovetinin qərarı ilə 1937-ci il Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin dövlət dili olması barede maddə əlavə edilib. Azərbaycan SSR-nin rəhbəri olan Heydər Əliyev dil məsələsində öz mövqeyini çox cəsədet və qətiyyətlə bildirmişdir. 1978-ci il aprelin 2-də IX çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Konstitusiyasının layihəsi və onun ümum-

Zümrüd BAYRAMOVA